

TULEVAISUUDEN SPITAALISET?

Jokin aika sitten katsoin vanhan amerikkalaisen elokuvan Täältä ikuisuuteen, jonka tapahtumat sijoittuvat vuoteen 1941. Elokvassa eniten silmiini pistäneitä seikkoja oli se, miten pysyvää rekvisiittaa savukkeet olivat. Tuntui olevan lähes luonnonlaki, että ihmiset polttivat joka tilanteessa. Myös uudessa amerikkalaisfilmissä JFK, joka kertoo presidentti Kennedyn murhasta, valkokankaalla leijuu paksu tupakansavu. Esimerkiksi tuomarit, pika-kirjoittajat ja todistajat polttavat oikeussalissa.

Kurkistapa nyt amerikkalaiseen oikeussaliin. Siellä näyttää aivan toisenlaiselta. Ja vertaa näitä filmikertomuksia vastaaviin kertomuksiin tapahtumista, jotka ajallisesti sijoittuvat 80-luvun loppuun ja 90-luvun alkuun. Ero on vakuuttava. Savukkeet on lähes kokonaan jätetty pois tarpeistoluettelosta.

Mitä tällä välin on tapahtunut? Ensinnäkin tupakointi on amerikkalaisessa yhteiskunnassa nykyään harvinaisempi ilmiö kuin silloin. Vaikka elokuvat ovat

taidetta sille kuuluvine vapauksineen, ne kuitenkin heijastavat usein arkielämän kulttuuria. Ja tupakoi-
jat ovat joutumassa yhä ahtaammalle amerikkalaisessa yhteiskunnassa.

Sama suuntaus on havaittavissa meillä Pohjoismaissa. Ilmassa ei ole nyt ainoastaan vähemmän tupakansavua, vaan myös tupakoitsijat marginalisoituvat yhä enemmän. Mitä oikeastaan on tapahtunut? Miten savukkeet ja tupakoitsijat ovat joutuneet näin epäsuosi-
oon?

Tupakoinnin terveydelle vaarallisista vaikutuksista varoittava valistus ei ole uutta. Muistan, että kun olin 5. tai 6. luokalla, luokkahuoneen seinille pantiin julisteita. Muun muassa muistan yhden julisteen siinä käytetyn (mielestäni silloin) taitavan tekniikan takia: tupakansavu muodosti kauhua herättävän pääkallon. (Olen myöhemmin nähnyt samantapaisen kuvan ruotsalaisen hasiksen vastaisen kampanjan yhteydessä.)

Valistus- ja asennemuok-
kaustyössä oli useita elementtejä. Esimerkiksi opet-

taja näytti meille, miten nenäliina tuli likaisen ruskeaksi, kun sen läpi puhallettiin tupakansavua. Siltä keuhkotkin tulevat näyttämään, jos savua vedetään henkeen. Näiden kauhukuvien lisäksi käytettiin houkuttelukeinona positiivisempia kuvia. Meille esimerkiksi jaettiin vihkonen, jossa kerrottiin kuuluisista idoleista. Muun muassa kerrottiin Harald Nielsenistä, nuoresta jalkapalloilijasta, josta tuli olympialaisten maalikuningas Roomassa 1960 ja myöhemmin ammattilainen Bolognassa. Hänestä tietenkin kirjoitettiin, että hän ei polta, ei ole koskaan polttanut eikä koskaan tule polttamaan. Ja koska hän ei ollut polttanut 20:tä savuketta päivässä, hän oli pystynyt säästämään riittävästi rahaa scooterin ostamiseen. Jos hän ei rupea polttamaan, hän voisi jonkin vuoden päästä ostaa itselleen urheiluauton.

Pari vuotta myöhemmin aloimme polttaa salaa vanhemmiltamme. Enimmäkseen oli kyse paremmuudesta. Siinä tilanteessa varoittava tupakkavalistus ei

ylipäättään ollut iskuvoimainen. Kun olimme osallistuneet loputtomiin ripille pääsyn valmisteluihin papin luona, pyöräilimme (siis me pojat) jonnekin, missä saatoimme kaikessa rauhassa syyttää savukkeemme ja Brilon-piippumme, jotka muutoin piilotimme mitä ovelimpiin paikkoihin. Tietenkin elätelimme toivoa, että tytöt näkisivät meidät.

Se oli *ennen* konfirmaatioita. Mutta siihen aikaan – olemme nyt 60-luvun alussa – ei ollut epätavallista, että 14-vuotias alkoi polttaa konfirmaation *jälkeen*. Kukaan ei kiinnittänyt siihen huomiota; monet odottivat sitä kuitenkin.

Vaikka läheskään kaikki eivät alkaneet polttaa, tupakoitsijat olivat tuolloin selvästi enemmistönä ja tupakointia pidettiin ”normaalina”. Nykyään tupakoitsijat ovat vähemmistönä ja heistä on tulossa yhä enemmän spitaalisia, ihmisiä joiden läheisyydessä tuntee olonsa turvattomaksi, ihmisiä jotka suljetaan yhä pienempiin osastoihin, joista käytetään peitenimiä tupakkavaunu, tupakkasalonki yms., ihmisiä joilta evätään pääsy kokoustiloihin jne. Me muut sitä vastoin voimme huvitella valoisissa ja miellyttävissä tiloissa; kahvilat ja ravintolat järjestävät yhä suuremmat tilat tupakoimattomille; kotimaanlennot ovat kohta vain sellaisia ihmisiä varten, jotka voivat olla mat-

kan ajan ilman tupakansavua. Ulkomaanlennot seuraavat varmasti kohta perässä. Tukholma–New York ilman tupakansavua. Olkaa hyvä. Lahja ihmiskunnalle – siis tupakoimattomalle osalle sitä. USA:ssa on jo jonkin aikaa ollut työpaikkoja, joissa tupakointi on täysin kielletty, ja työhönotomenettelyjä, joissa suodaan erityiskohtelu ei-tupakoitsijoille; nyt myös Tanskassa ollaan ottamassa ensimmäisiä varovaisia askeleita samaan suuntaan.

Mistä nyt tämä vihamielisyys tupakoitsijoita kohtaan? Onko syynä se, että he vahingoittavat itseään suurella määrällä nikotiinia ja tervaa ja muita myrkyllisiä aineita ja ovat siksi yhteiskunnan – ja meidän muiden – rasituksena sairauksineen ja leikkauksineen ja hoitoinneen? Vai onko syynä pelkästään se, että he haisevat pahalta ja muuttavat huonoksi ja epäterveelliseksi ilman, jota meidän muiden, ns. passiivisten tupakoitsijoiden, on pakko hengittää? Vai eikö olekaan kyse vihamielisyydestä, vaan päinvastoin epäitsekkyudestä, siitä että haluamme vain auttaa noita heikkoja sieluja terveempään (ja siten parempaan) elämään?

Ja ehkäpä tämän kaiken takana on se, että sinnikäs valistus tupakan vahingollisista vaikutuksista nyt lopultakin on alkanut vaikuttaa. Ehkä se on saanut yhä

useamman luopumaan tupakanpoltosta tai olemaan aloittamatta sitä. Ja ehkä se, että tupakoimattomista on näin tullut enemmistö, on antanut yliotteen määriteltäessä yhteiskunnan asenteita ja runnottaessa läpi röyhkeisiin tupakoitsijoihin kohdistuvia toimenpiteitä.

Alkoholivalistusta on harjoitettu yhtä kauan kuin tupakkavalistusta. Ja koska tupakanpolton ja alkoholin käytön välillä on joukko yhtäläisyyksiä – vähättelemättä tässä erilaisuuksia, vaikka nekin ovat ehkä tärkeitä –, saattaa alkoholin käyttäjästä tulla yhteiskuntamme seuraavat spitaaliset.

Suuri osa alkoholivalistuksesta kertoo yhdenmukaisesti tupakkavalistuksen kanssa, että alkoholi vaarantaa terveyden, kuten jo tiedämme, ja että alkoholismien, haimatulehduksen ja maksakirroosin hoito, alkoholin aiheuttamat (liikenne)onnettomuudet, alentunut tuottavuus jne. tekevät alkoholista yhteiskunnalle ja siten meille kaikille kalliin tuttavuuden.

Mutta valistus ei ole sinänsä kyennyt jarruttamaan alkoholihaittojen kehitystä. Siitä syystä on painostettava näitä mahdollisesti kalliiksi käyviä juomareita. On tehtävä yhteiskunnalle taloudellisesti edullisimmasta vaihtoehdosta yksittäisen ihmisen kannalta helpoin vaihtoehto. Tällöinhän autetaan myös niitä heikkoja,

jotka eivät omasta vapaasta tahdostaan kykene juomaan ongelmitta. Jos vielä voimme sulloa heidät tätä tarkoitusta varten perustettuihin ja selvästi rajattuihin juomasaloihin ja alkoholivaunuihin, pääsisimme näkemästä heitä ja tunte-masta heidän pahaa hengitystään, joka myrkyttää ilmaa.

Tukholma–New York ilman alkoholitarjoilua. Olkaa hyvä. Lahja ihmiskunnalle. Ja kun panemme ih-

miset ahtaalle, saamme tukea syrjinnälle siten, että avustajakunta tulee muodostumaan pelkästään täysin raittiista. Loput viettävät huolestuttavaa elämää ja täyttävät pultsareina erityisesti heitä varten perustetut puistot, joissa he ryyppäävät työttömyysavustuksensa ja toimeentulotukensa.

Alkoholin käyttäjien syrjäytymisen ei näin tarvitse tuntea mitään rajoja. Mutta hyväksyvätkö alkoholiteollisuuden lobbistit tällaisen

kehityksen? Tuskinpa. Se on tuskin tervettä myöskään ennalta ehkäisevästä ja mielenterveyden näkökulmasta. Saattaisi muodostua kiinnostava allianssi, jossa toisena osapuolena ovat alkoholiteollisuus sekä sen kanssa yhteistyössä olevat yhtiöt ja toisena osapuolena maltilliset ennaltaehkäisykannattajat.

THORKIL THORSEN
KÄÄNNÖS: ARJA AARNIO

OLISIKO KANSAMME KYPSÄ

Lähes kaksikymmentä vuotta olen ollut sitä mieltä, että en ole enää mistään asiasta mitään mieltä. Nyt alkaa raja tulla vastaan. Kaiken maailman alkoholipoliittiset asiantuntijat pohtivat naama vakavana siellä täällä, olisiko Suomen kansa vihdoinkin ja viimein kypsä vapaaseen viiniin. Vähän siltä näyttäisi, mutta varma ei voi olla, joten mitä jos vähän kokeiltaisiin. Voi herrajestas. Lopettakaa jo ihmeessä moinen lässytys.

KUN KUULEN SANAN "KOKEILU"...

...otan varmistimen pois pyssystäni. Suomalaisen alkoholipolitiikan historia 30–40 viime vuoden ajalta on karmeaa kypsyyskokeilun historiaa. On kokeiltu olutravintoloita, viinimyy-mälöitä, karahviiviravintoloita, pienpulloja anniskelussa, rajoitettuja a-, b-, c-, d-oikeuksia jne. Lauantaisulkeminen ei ihan kuulu edelliseen joukkoon, mutta

loppuun saakka sekin kulki kokeilun nimellä. Tämä kokeilu omanee kokeilutieteen maailmanennätyksen ajallisesti.

Olin joskus kymmenisen vuotta sitten tilaisuudessa, jossa isopalkkaiset aikuiset miehet kiistelivät siitä, voiko jokin kreikkalainen ruokaravintola saada anniskella kreikkalaista mietoa viiniä. Ravintolalla oli niin sanottu rajoitetut b-oikeudet eli jonkinlainen karahviivioikeuksien mutaatio. Ky-